

Program implementácie zákona a jeho plnenie

V. Husková: Programme of Implementation the EIA Act. Život. Prostr., Vol. 33, No. 4, 177–180, 1999.

The programme of implementation the EIA Act was discussed and approved at the operational meeting of the Ministry of the Environment on 25 July 1994. Then it was published in the Bulletin of the Ministry No. 4/1994. After five years since that moment it may be stated that the substantial part of tasks formulated in 1994 was fulfilled. It can be also summarised that experience from implementation the Act in Slovak conditions is good. All subjects that are taking part in it by law are gradually acquiring EIA process. It may be said that EIA made before the realisation of activities is properly considered one of the essential tools for securing the sustainable development. Temporal and financial demands associated with the assessment process are indisputably highly compensated by its positive impacts in the field of protection and creation of the environment.

Zákon NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (ďalej zákon) nadobudol účinnosť 1. septembra 1994. Na jeho zavedenie a uplatňovanie bolo treba pripraviť vhodné inštitucionálne, personálne, finančné, materiálne a iné podmienky. Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej MŽP SR) počítalo s touto dôležitou fázou, t. j. jeho implementáciou, už počas prípravy zákona. Na operatívnej porade ministra životného prostredia 25. 7. 1994 sa prerokovala "Správa o zabezpečení implementácie zákona", schválil návrh opatrení, návrh zmeny organizačnej štruktúry odboru hodnotenia vplyvov na životné prostredie a návrh rozdelenia pôsobnosti v oblasti posudzovania vplyvov medzi odbor hodnotenia vplyvov na životné prostredie MŽP SR, okresné úrady životného prostredia, Slovenskú agentúru životného prostredia a odborné útvary MŽP SR. Implementácia zákona, tak ako ju prijala operatívna porada ministra životného prostredia, bola uverejnená vo Vestníku MŽP SR, č. 4, 1994. Po piatich rokoch uplatňovania zákona možno konštatovať, že podstatnú časť prijatých úloh sa podarilo splniť.

Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie

V októbri 1992 bol zriadený na MŽP SR *odbor hodnotenia vplyvov na životné prostredie*, ktorý v spolupráci s *odborom legislatívy* pripravoval vecnú stránku zákona

a vytváral podmienky na jeho uplatnenie. Od nadobudnutia účinnosti zákona bolo jeho hlavnou činnosťou vykonávanie funkcie tzv. "posudzujúceho orgánu", to znamená, že riadi a usmerňuje celý proces posudzovania a vypracúva záverečné stanovisko. Od r. 1992 prešiel odbor viacerými organizačnými zmenami. Od 1. apríla 1999 sa na MŽP SR znovu vytvoril *odbor posudzovania vplyvov na životné prostredie*, ktorého úlohou je komplexné uplatňovanie zákona v SR, t. j. posudzovanie vplyvov stavieb, zariadení a činností, ako aj strategické environmentálne hodnotenie. Na procese posudzovania sa aktívne zúčastňujú i ďalšie odborné útvary MŽP SR, ktoré vypracúvajú odborné stanoviská k jednotlivým dokumentáciám z hľadiska svojej pôsobnosti a zosúladenia činnosti s koncepcijnými zámermi.

Okrem subjektov, ktorých práva a povinnosti v procese posudzovania ustanovuje zákon (príslušných orgánov, povoľujúcich orgánov, dotknutých orgánov, dotknutých obcí), sa ho zúčastňujú i ďalšie subjekty, najmä Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) a centrá pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie.

SAŽP vypracúva odborné stanoviská k jednotlivým činnostiam ako podklad na vypracovanie záverečného stanoviska. Na riaditeľstve SAŽP v Banskej Bystrici bolo v rámci odboru environmentalistiky zriadené oddelenie posudzovania vplyvov na životné prostredie, ktoré by malo o. i. uchovávať dokumentáciu spojenú s procesom

posudzovania počas jej aktuálnosti a poskytovať z nej informácie.

V rokoch 1992–1996 vzniklo na Slovensku 6 centier pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie, ktoré sa aktívne zúčastňujú na procese posudzovania. Päť z nich pôsobí na univerzitných pracoviskách. Všetky sa venujú aj výchovnovzdelávacej činnosti, poskytujú konzultácie účastníkom procesu posudzovania a vypracúvajú a posudzujú príslušné dokumentácie. Ďalšie centrum EIA vzniklo v auguste t. r. na pôde SAV.

Posudzovanie vplyvov činností presahujúcich štátne hranice

Posudzovanie vplyvov na životné prostredie presahujúcich štátne hranice upravuje tretia časť zákona a jeho prílohy 5, 6 a 7. Je v plnom súlade s Dohovorom EHK OSN o posudzovaní vplyvov činností presahujúcich štátne hranice (Dohovorom z Espoo). Za plnenie úloh vyplývajúcich z Dohovoru z Espoo zodpovedá podľa zákona MŽP SR.

Metodické príručky

Na zabezpečenie odbornej informovanosti a bezproblémového orientovania sa v procese posudzovania, ako aj kvalitnej dokumentácie, iniciovalo MŽP SR vypracovanie 21 metodických príručiek a propagačných materiálov (tab. 1.). Okrem toho MŽP SR pripravilo viacero podkladov na vypracovanie nadväzujúcich všeobecne záväzných predpisov, najmä pre oblasť strategického environmentálneho hodnotenia (§ 35 zákona)

Ďalej boli vypracované nasledujúce materiály: Posudzovanie vplyvov na životné prostredie – zákon s komentárom – I. diel; Posudzovanie vplyvov na životné prostredie – komentár ku krokom posudzovania vplyvov činností s príkladmi odporúčaných postupov a metód – II. diel; videofilm o procese posudzovania (pre odbornú verejnosť), videofilm "Rozprávkavá zelená koncom" (pre širokú verejnosť); skladačky o procese posudzovania pre širokú verejnosť; podklady na vypracovanie súvisiacich všeobecne záväzných právnych predpisov. Podstatná časť metodických príručiek bola poskytnutá účastníkom procesu posudzovania (orgánom štátnej správy) bezplatne. Onedlho budú všetky príručky uverejnené na internetovej stránke MŽP SR.

Vzdelávanie účastníkov procesu posudzovania

Významnú úlohu v informovanosti o procese zohrali vzdelávacie semináre a školenia. V období 1994–1999 veľké množstvo podujatí zorganizovalo MŽP SR, Centrá EIA, SAŽP, ale aj ďalšie organizácie. Vyškolo sa celé spektrum účastníkov procesu posudzovania: pracovní-

Tab. 1. Metodické príručky k zákonu, vypracované v období 1994–1998

- Všeobecná príručka k zákonu NR SR č. 127/1994 Z. z.
- Účast' verejnosti v procese posudzovania
- Posudzovanie rozvojových koncepcií
- Posudzovanie vplyvu skládok odpadov na životné prostredie
- Posudzovania vplyvu chemických technológií na ŽP
- Posudzovanie vplyvu výstavby a prevádzky vodných diel na ŽP
- Posudzovanie vplyvov líniových stavieb (diaľnic) na ŽP
- Posudzovanie vplyvov spaľovní odpadov na ŽP
- Posudzovanie vplyvov líniových stavieb – železničných dráh na ŽP
- Posudzovanie vplyvov objektov živočíšnej výroby vrátane depónií na ŽP
- Posudzovanie vplyvov odkalísk na ŽP
- Metodický postup sledovania kvality dokumentácie v procese EIA
- Ekologická únosnosť – I. časť
- Posudzovanie vplyvov meliorácií na ŽP
- Zdroje informácií o životnom prostredí
- Viackriteriálne vyhodnocovanie variantných riešení v procese EIA
- Posudzovanie vplyvov železničných staníc na ŽP
- Hodnotenie rizika v procese posudzovania vplyvov na ŽP I.
- Posudzovanie vplyvu hluku na ŽP, I. a II. časť
- Posudzovanie vplyvov jadrových zariadení na ŽP, I. časť

kov orgánov štátnej správy, samosprávy, poslancov NR SR, súkromných firiem, univerzitných pracovísk, mimovládnych organizácií, investorov, vedeckovýskumných a univerzitných pracovísk, projektových organizácií, environmentálnych firiem, zástupcov cirkví a najširšej verejnosti. Ďalších asi 300 odborníkov bolo vyškolených v rámci odbornej prípravy žiadateľov o zapísanie do zoznamu odborne spôsobilých osôb pre posudzovanie vplyvov na životné prostredie. V súčasnosti sa metodológia procesu posudzovania vyučuje na viacerých vysokých školách (PRIF UK v Bratislave, TU vo Zvolene, PU v Nitre, FPV UKF v Nitre, FA STU v Bratislave a ďalších).

Poskytovanie informácií o stave životného prostredia

Východiskom pre proces posudzovania vplyvov akej-

koľvek činnosti sú kvalitné informácie o životnom prostredí. Dôležitá je ich prístupnosť, spoľahlivosť a dôverynosť. Získavanie informácií o životnom prostredí v našich podmienkach vyžaduje stále veľké úsilie, nakoľko nie je ešte dobudovaný integrovaný informačný systém o životnom prostredí, najmä pre jeho veľkú finančnú náročnosť. Existujúce informácie sú často rozptýlené v rôznych ústavoch a inštitúciách, preto odbor posudzovania vplyvov na životné prostredie MŽP SR zabezpečil pre základnú orientáciu metodickú príručku o zdrojoch informácií v životnom prostredí. Niektoré informácie však úplne chýbajú, a preto si ich spracovatelia dokumentácie musia zabezpečovať sami, čo je časovo veľmi náročné, a aj ich vierohodnosť je často diskutabilná.

V § 14 zákona sa ukladá povinnosť všetkým právnickým a fyzickým osobám poskytnúť navrhovateľovi na jeho žiadosť všetky dostupné nevyhnutné informácie o životnom prostredí. Informácie, ktoré boli získané z činnosti financovanej zo štátneho rozpočtu, sa poskytujú len za náklady spojené s ich odovzdaním. Za informácie získané z iných prostriedkov sa uhrádzajú zmluvne dohodnuté poplatky. Postupným budovaním a systemizovaním informačného systému sa bude zlacňovať, urýchľovať a skvalitňovať spracovanie dokumentácie, ako aj celý proces posudzovania.

1. septembra 1998 nadobudol účinnosť zákon NR SR č. 171/1998 Z. z. o prístupe k informáciám o životnom prostredí, ktorý ustanovuje spôsob a podmienky sprístupňovania včasných a úplných informácií o stave životného prostredia. K zákonu bola vydaná vyhláška MŽP SR č. 273/1998 Z. z. o úhradách za sprístupnenie informácií.

Evidencia a uchovanie dokumentácie z procesov posudzovania

Činnosti súvisiace s evidenciou a uchovávaním dokumentácie z procesu posudzovania bude vykonávať SAŽP po vybudovaní dokumentačného pracoviska a podrobnosti budú upravené všeobecne záväzným predpisom, ktorý je v štádiu prípravy. V súčasnosti sú všetky dokumentácie od nadobudnutia účinnosti zákona uložené v archíve na odbore posudzovania vplyvov na životné prostredie MŽP SR, ktorý na základe požiadania poskytuje z nich informácie.

Vedenie zoznamu odborne spôsobilých osôb pre proces posudzovania

Vyhláška MŽP SR č. 52/1995 Z. z. o zozname odborne spôsobilých osôb na posudzovanie vplyvov činností na životné prostredie (schválená 17. 2. 1995) nadobudla účinnosť 1. apríla 1995. Ustanovuje podrobnosti, najmä

o zapisovaní do zoznamu, vedení, aktualizácii a vyčiarknutí zo zoznamu, ako aj o výške úhrady za zapísanie do zoznamu.

Zoznam slúži MŽP SR pri výbere odborníkov na spracovanie posudku i ako pomôcka pre navrhovateľov činností pri výbere spracovateľov dokumentácií. Od nadobudnutia účinnosti vyhlášky do 30. 4. 1999 bolo do zoznamu zapísaných 277 fyzických a 17 právnických osôb. Žiadosti o zapísanie do zoznamu sa predkladajú odboru posudzovania vplyvov na životné prostredie MŽP SR, ktorý žiadosť postúpi na overenie splnenia podmienok osobitnej komisii. Zoznam vedie a aktualizuje MŽP SR a uverejňuje ho vo Vestníku, v budúcnosti i na svojej internetovej stránke. MŽP SR organizuje odbornú prípravu žiadateľov o zapísanie do zoznamu minimálne 2-krát ročne, podľa počtu žiadateľov.

Hodnotenie kvality dokumentácie

V r. 1996 bola spracovaná metodická príručka Kritériá na hodnotenie kvality dokumentácie, ktorá vychádza z princípov hodnotenia kvality dokumentácie Centra EIA v Manchestri. Používajú ju najmä pracovníci odboru posudzovania vplyvov na životné prostredie a spracovatelia posudkov. Kvalita dokumentácie od r. 1994 vzrastá, vďaka lepším podmienkam v oblasti získavania informácií a praktickým skúsenostiam zo samotného procesu posudzovania. Firmy, ktorých hlavnou činnosťou je posudzovanie vplyvov na životné prostredie, vypracúvajú v súčasnosti veľmi kvalitné a objektívne dokumentácie. Dokumentácia horšej kvality pochádza zväčša od firiem, ktoré ponúkajú služby v oblasti posudzovania vplyvov za nízke ceny (obyčajne bez skúseností a potrebných informácií).

Súčasný stav posudzovania

• **Stavby, zariadenia a činnosti.** Od nadobudnutia účinnosti zákona do 30. 4. 1999 bolo posúdených 286 stavieb, zariadení a činností. Najväčšiu skupinu tvorili činnosti súvisiace s nakladaním s odpadom a s výstavbou diaľnic a ciest. Celý proces posudzovania ukončený záverečným stanoviskom prebehol v prípade 146 stavieb, zariadení a činností. Zisťovaciemu konaniu podľa zákona podliehalo 140 činností, pri 35 z nich bolo treba podľa zákona v posudzovaní pokračovať ďalej. Záverečné stanoviská MŽP SR boli takmer vo všetkých prípadoch súhlasné s návrhom opatrení na zníženie vplyvov na životné prostredie. V dvoch prípadoch sa neodporučila realizácia navrhovanej činnosti, a to výstavba malých vodných elektrární na rieke Orava a výstavba vodnej nádrže Tichý potok, vzhľadom na skutočnosť, že miera poškodenia životného prostredia by bola preukázateľne viacnásobne vyššia ako ich prínos.

• **Návrhy vybraných rozvojových koncepcií, územnoplánovacích dokumentácií a všeobecne záväzných právnych predpisov.** Menej výrazné výsledky sa dosiahli v oblasti strategického environmentálneho hodnotenia. Vzhľadom na nedostatok praktických skúseností v tejto oblasti (v období prípravy zákona) nielen v rámci Európy, ale i sveta, bol § 35 zákona formulovaný zjednodušene s tým, že podrobnosti budú upravené všeobecne záväzným právnym predpisom. Podľa § 35 zákona bola posúdená Koncepcia vodného hospodárstva (1994), Energetická koncepcia (1995, 1997), Koncepcia územného rozvoja SR (1994, 1997), 15 územnoplánovacích dokumentácií a dva všeobecne záväzné právne predpisy (návrh zákona o odpadoch a návrh zákona o územnom plánovaní a stavebnom poriadku). Získané skúsenosti sa využívajú pri príprave vyhlášky k § 35 zákona.

Skúsenosti s uplatňovaním zákona v SR sú vcelku dobré. Proces posudzovania vplyvov na životné prostredie si postupne osvojujú všetky subjekty, ktoré sa na ňom podľa zákona zúčastňujú. Tento proces je špecifický najmä tým, že zahŕňa dôležitý prvok, ktorý v takejto miere neobsahujú iné legislatívne normy, a to účasť verejnosti na rozhodovaní o plánovanej činnosti. Občania túto možnosť využívajú rôzne, a to najmä podľa miery dotknutosti, ale i podľa stupňa spoločenskej uvedomelosti a etických zásad. V mnohých prípadoch vznikajú občianske iniciatívy a občianske združenia, ktoré využívajú ustanovenia zákona na obhájenie svojich, vo väčšine prípadov i opodstatnených záujmov. Vyskytujú sa však ešte prípady, keď verejnosť nie je dostatočne pripravená na účasť v procese posudzovania. Jednou z príčin je nedostatok informácií o samotnom procese a právach a po-

vinnostiach vyplývajúcich pre verejnosť zo zákona, ale i celkový nezáujem o životné prostredie vo svojom okolí.

Dôležitú úlohu v procese posudzovania vplyvov na životné prostredie zohrávajú i mimovládne organizácie, ktoré okrem presadzovania záujmov ochrany životného prostredia vykonávajú i osvetovú činnosť v radoch verejnosti a prispievajú tak ku zvyšovaniu jej povedomia v oblasti posudzovania vplyvov.

Navrhovatelia, ktorí už aspoň raz vykonali posudzovanie podľa zákona, hodnotia tento proces väčšinou kladne. Vo viacerých prípadoch si osvojili skutočnosť, že posudzovanie si vyžaduje určitý časový priestor, a preto v záujme včasnej prípravy stavby už v dostatočnom predstihu plánujú v časovom harmonograme prípravy stavby i posudzovanie vplyvov na životné prostredie. Navrhovatelia postupne oceňujú, že môžu byť už v samom počiatku plánovania činnosti v úzkom kontakte s povolujuúcim orgánom a verejnosťou, čo im pomáha dostatočne skoro odhaliť a eliminovať prípadné strety záujmov a nepriaznivé vplyvy navrhovanej činnosti na životné prostredie. Časové a finančné nároky súvisiace s procesom posudzovania sú nesporne vysoko vyvážené pozitívnymi vplyvmi v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia.

Na základe päťročných skúseností s uplatňovaním zákona možno konštatovať, že posudzovanie vplyvov činností na životné prostredie pred ich realizáciou sa právom považuje za jeden z hlavných nástrojov na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja.

Ing. Viera Husková (1948), riaditeľka odboru posudzovania vplyvov na životné prostredie, Ministerstvo životného prostredia SR, Nám. Ľudovíta Štúra 1, 812 35 Bratislava. E-mail: huskova.viera@lifeenv.gov.sk

Diaľnica D2 Bratislava Lamačská cesta – Staré Grunty bola posúdená a v súčasnosti je pripravená na realizáciu. Pohľad na južný profil tunela Sitina (fotomontáž).

